

**SURXONDARYO VILOYATI ADLIYA BOSHQARMASI VA TUMAN-SHAHAR
ADLIYA BO'LIMLARINING TASHKILIIY SHAKLLANISHI, MODDIY-TEXNIK
BAZA VA KADRLAR TA'MINOTI**

Mamanarov Xaitmurat - Termiz davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya

Tezisdagi 1991-2000-yillarda Surxondaryo viloyati adliya boshqarmasi hamda tuman-shahar adliya bo'limlari faoliyatining tashkiliy shakllanishi, moddiy-texnik baza va kadrlar ta'minoti masalalari tarixiy-institutsional yondashuv asosida ko'rib chiqiladi. Asosiy e'tibor adliya organlarining markaziy huquqiy siyosatni mahalliy amaliyotga moslashtirishdagi o'rni, kadrlar tanqisligi, ish yuritish madaniyati, huquqiy axborot almashinuvi va tumanlar kesimidagi xizmat sifati muammolariga qaratiladi.

Kalit so'zlar

viloyat adliya boshqarmasi, tuman adliya bo'limlari, kadrlar ta'minoti, moddiy-texnik baza, ish yuritish, huquqiy xizmat, Surxondaryo.

Kirish

Adliya organlari tarixini o'rganishda faqat qonunlar va farmonlar bilan cheklanib qolish metodologik jihatdan yetarli emas. Har qanday huquqiy institutning real salohiyati uning hududiy bo'g'inlari qanday ishlagani, tuman va shahar darajasida qanday kadrlar bilan ta'minlangani, moddiy-texnik bazasi qay darajada bo'lgani va aholi bilan aloqani qanday yo'lga qo'ygani orqali namoyon bo'ladi.

Surxondaryo viloyati sharoitida bu masala alohida ahamiyatga ega. Viloyatning tumanlari geografik jihatdan bir-biridan farqli, aholi zichligi va ijtimoiy ehtiyojlari turlicha bo'lgan. Denov, Termiz shahri, Qumqo'rg'on, Sherobod, Sariosiyo, Boysun kabi hududlarda huquqiy xizmatlarga talab bir xil emas edi. Shu sababli adliya tizimining tashkiliy shakllanishini umumiy respublika modeli bilan emas, balki hududiy boshqaruvning real sharoitlari bilan bog'lab tahlil qilish zarur.

Asosiy qism

1992-yil 12-noyabrdagi 523-son qaror Adliya vazirligining nizomi va markaziy apparat tuzilmasini belgilab berdi. Bu qaror hududiy adliya organlari uchun ham boshqaruv intizomi,

vakolatlar chegarasi, xizmat iyerarxiyasi va professional huquqshunoslik mezonlarini shakllantirishga xizmat qildi. Surxondaryo viloyati adliya boshqarmasi ushbu umumiy me'yorlarni tuman-shahar bo'limlari faoliyatiga tatbiq etishi lozim edi. Biroq normativ model va joylardagi real imkoniyatlar o'rtasida tafovut mavjud bo'lganini tan olish kerak.

Tashkiliy shakllanish jarayonida birinchi muammo kadrlar bilan bog'liq edi. Mustaqillikning dastlabki yillarida yangi qonunchilikni chuqur tushunadigan, davlat-huquq nazariyasi bilan birga amaliy notariat, FHDYo, murojaatlar, jamoat birlashmalari va xo'jalik huquqini biladigan mutaxassislar soni yetarli emas edi. Huquqshunos kadrlar asosan markaziy oliy o'quv yurtlari va sobiq tizim tajribasiga ega xodimlar hisobidan shakllantirildi. Bu holat tumanlarda xizmat sifati notekis bo'lishiga olib kelgan bo'lishi mumkin.

Ikkinchi muammo moddiy-texnik baza bilan bog'liq edi. 1990-yillarda kompyuterlashtirish, yagona elektron hujjat aylanishi, markazlashtirilgan ma'lumotlar bazasi va tezkor aloqa vositalari bugungi darajada shakllanmagan edi. Arxiv yuritish ko'p hollarda qog'oz hujjatlar, daftarlar va lokal ro'yxatlar orqali olib borilgan. Bu esa notarial harakatlar, FHDYo qaydlari, fuqarolar murojaatlari va yuridik xizmatlar bo'yicha ma'lumotlarni keyinchalik ilmiy tadqiq etishda qiyinchilik tug'diradi.

Uchinchi masala tuman-shahar bo'limlarining funksional yuklamasi edi. Adliya xodimlari bir vaqtning o'zida normativ hujjatlarni tushuntirish, mahalliy tashkilotlarning huquqiy ishlarini nazorat qilish, fuqarolar murojaatlarini ko'rib chiqish, huquqiy targ'ibot tadbirlarini tashkil etish, notariat va FHDYo faoliyatini muvofiqlashtirish kabi ko'p yo'nalishli vazifalarni bajargan. Bunday sharoitda kadrlar soni, kasbiy malaka va ish taqsimoti hal qiluvchi ahamiyat kasb etgan.

To'rtinchi masala huquqiy axborotning aholiga yetib borishidir. Surxondaryoda qishloq joylar ulushi yuqori bo'lgani sababli adliya bo'limlarining vazifasi idorada kutib o'tirish emas, balki mahalla, korxona, maktab, kollej, fermer xo'jaligi va jamoat yig'inlari orqali huquqiy tushuntirish ishlarini olib borishdan iborat bo'lgan. Bu jihat adliya organlarining faqat ma'muriy tuzilma emas, balki huquqiy ma'rifat instituti sifatidagi ahamiyatini ko'rsatadi.

Tadqiqot nuqtayi nazaridan eng muhim xulosa shuki, mazkur mavzuni kuchaytirish uchun har bir tuman-shahar bo'limi bo'yicha kadrlar soni, xodimlarning ma'lumoti, moddiy baza, xizmat binolari, transport, arxiv holati, huquqiy targ'ibot tadbirlari va murojaatlar statistikasi bo'yicha jadval tuzish kerak. Bunday jadval bo'lmasa, matn umumiy bayon bo'lib qoladi.

Xulosa

Surxondaryo viloyatida adliya boshqarmasi va tuman-shahar bo'limlarining 1991-2000-yillardagi shakllanishi mustaqil huquqiy davlat qurilishining hududiy ifodasi bo'ldi. Biroq bu jarayon tayyor va mukammal tizim sifatida emas, kadrlar, moddiy-texnik baza va ish yuritish madaniyatini bosqichma-bosqich mustahkamlash orqali kechdi.

Mavzuni ilmiy jihatdan kuchaytirish uchun normativ hujjatlar bilan birga hududiy arxiv, viloyat adliya boshqarmasi hisobotlari va tumanlar kesimidagi amaliy statistik ko'rsatkichlar majburiy ravishda jalb qilinishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar va manbalar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Aholiga davlat xizmatlari ko'rsatishning milliy tizimini tubdan isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5278-son Farmoni. 2017-yil 12-dekabr. Lex.uz ma'lumotlar bazasi.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi huzuridagi Davlat xizmatlari agentligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi PQ-3430-son qarori. 2017-yil 12-dekabr. Lex.uz ma'lumotlar bazasi.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Davlat xizmatlari ko'rsatish infratuzilmasini takomillashtirish va aholining davlat xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6269-son Farmoni. 2021-yil 24-iyul. Lex.uz ma'lumotlar bazasi.

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Davlat xizmatlari ko'rsatishni soddalashtirish, byurokratik to'siqlarni qisqartirish hamda davlat xizmatlari ko'rsatish milliy tizimini rivojlantirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-113-son Farmoni. 2022-yil 20-aprel. Lex.uz ma'lumotlar bazasi.

5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta'minlash hamda huquqiy xizmat ko'rsatishda adliya organlari va muassasalari faoliyati samaradorligini yanada oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-89-son Farmoni. 2022-yil 17-mart. Lex.uz ma'lumotlar bazasi.

6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ma'muriy islohotlar doirasida adliya organlari va muassasalarining mas'uliyatini yanada oshirish hamda ixcham boshqaruv tizimini shakllantirish to'g'risida"gi PF-80-son Farmoni. 2024-yil 24-may. Lex.uz ma'lumotlar bazasi.

7. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Nikoh, oila va fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish sohasidagi normativ-huquqiy hujjatlarni tizimlashtirish to'g'risida"gi 550-son qarori. 2023-yil 20-oktabr. Lex.uz ma'lumotlar bazasi.

8. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirining "Fuqarolik holati dalolatnomalarini yozish organlarida ish yuritish tartibi to'g'risidagi yo'riqnomani tasdiqlash haqida"gi buyrug'i. 2013-yil 31-dekabr, 2547-son. Lex.uz ma'lumotlar bazasi.

9. Davlat notarial idoralarida jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlarini navbatma-navbat qayd etish tartibi to'g'risidagi nizom. 2014-yil 30-dekabr, 2646-son. Lex.uz ma'lumotlar bazasi.

10. Surxondaryo viloyati statistika boshqarmasi. Viloyatimizning doimiy aholisi soni. 2025-yil 1-yanvar holati bo'yicha ma'lumot. 2025-yil 22-yanvar.

11. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi rasmiy portali. Davlat xizmatlari markazlari haqida ma'lumotlar. Gov.uz/adliya.

12. Odilqoriyev X.T. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. - Toshkent: Adolat, 2018.